JAKATRA. BATAVIA.

30 MEI 1619. 30 MEI 1869.

Onze voorouders waren gewoon jaarlijks de dagen te herdenken, waarop de eene of andere merkwaardige gebeurtenis had plaats gegrepen, hetzij die betrekking had op een feit dat meer bijzonder eene stad, dan wel deze of geene instelling betrof. Nog in onze dagen is deze gewoonte niet geheel in onbruik geraakt. Jaarlijks toch — om slechts enkele voorbeelden te noemen — herdenkt men in de steden Leiden, Alkmaar en Groningen, den dag waarop zij voor bijna drie eeuwen van het Spaansche juk werden bevrijd.

De Nederlanders bragten bij hunne komst in Indië die gewoonte ook daar over. Daardoor was in de 17e en 18e eeuw te Batavia de 30e Mei een dag zoowel van dank als van vreugde, ter herdenking van de verovering van Jacatra, op 30 Mei 1619 door de wapenen der Oost-Indische Compagnie, onder het beleid van den gouverneur-generaal Jan Pietersz. Coen. Dan werden de vlaggen uitgestoken, vaandels geplant op de bolwerken van het kasteel en van de stad en op de buitenwerken, terwijl ook de ter reede liggende schepen de vlag in top heschen. In de stad hadden optogten plaats, gastmalen werden aangerigt, en de dag werd besloten met het geschut te laten spelen van de bolwerken en de schepen alsmede van het eiland Onrust. Het was feest niet alleen voor de Europesche bewoners van Batavia, maar voor alle ingezetenen, Javanen, Balinezen, Makassaren, Amboinezen en andere vreemde oosterlingen; zelfs slaven deelden min of meer in de vreugde van dien dag.

De 30e Mei was tevens bestemd voor de plegtige installatie der stedelijke regering. [1] De president zoowel als de aftredende

[1] Bij resolutie van G.-G. en Raad van Indie van 30 Mei 1624 was bepaald, dat die plegtigheid zou plaats hebben op den dag waarop de herinnering van Jakatra's verovering werd gevierd.

en nieuw benoemde schepenen werden uitgenoodigd na de middag-godsdienst binnen het kasteel te komen, waar bij monde van den gouverneur-generaal, de aftredenden bedankt werden voor hunne belangrijke diensten in het afgeloopen jaar aan de stad bewezen en den nieuwen zoowel als den aanblijvenden de belangen der stad werden aanbevolen, waarna deze in handen van den gouverneur-generaal de ambtseed aflegden. [1]

Hoewel niet met zekerheid is te bepalen, wanneer men begonnen is de verovering van Jacatra, behalve kerkelijk ook nog op eene andere, meer openbare wijze te vieren, zoo blijkt het toch dat reeds vroeg op den 30ⁿ Mei de eene of andere plegtigheid plaats had. Zoo lezen wij onder andere in de resolutie van den 30ⁿ Mei 1626:

„Saturdach, synde den dach van de conqueste van 't Coninckryck van Jacatra, is van den Edele Heer Gouverneur-Generael de Carpentier, d'eerste steen van 't nieuwe stadt-huys deser stede Batavia geleydt.

Item is op dato volgens d'ordonnantie daarop geraempt 't Collegie van Schepenen deser stede vernieuwdt; denzelfden avondt werd bij toortslicht met behoorlijke solemniteyten het gebeente van den overleden Gouverneur-Generael Geraerd Reynst uyt het Casteel in de kerk overgebragt." [2]

De wijze van viering van dezen dag zal waarschijnlijk langzamerhand van jaar tot jaar in luister en pracht zijn toegenomen, zoo zelfs dat men verordeningen moest vaststellen om aan de brooddronkene wijze, waarop die dag vooral door de inlandsche burgerij en de slaven werd gevierd, paal en perk te stellen. Meermalen toch had zich het geval voorgedaan, dat uit de oneenigheden die ontstonden, vechtpartijen plaats hadden, die met den dood van dezen of genen persoon eindigden.

Het is onnoodig op te teekenen al hetgeen men in de resolutien van het kasteel over het vieren van den 30ⁿ Mei opgeteekend vindt, daar bijna alle voorschriften met geringe afwijkingen in dezelfde bewoordingen zijn gesteld. Wij wenschen ons voornamelijk te bepalen tot het mededeelen van hetgeen de regering noodig achtte voor te schrijven, ten einde de

---

[1] De stedelijke regering werd mede veranderd op de herinneringsdagen dat Malakka en Colombo op de Portugezen werden veroverd; zijnde voor eerstgenoemde plaats den 14 Januarij 1641 en voor laatstgenoemde den 12 Mei 1656.

[2] Overleden 7 December 1615.

schromelijke gevolgen, die dit feest soms ten gevolge had, te voorkomen. Alleen zullen wij eene uitzondering maken voor het feest in het jaar 1748 gevierd.

Het was vooral onder het bestuur van den gouverneur-generaal Zwaardecroon, dat er bepalingen werden vastgesteld omtrent de wijze waarop de 30e Mei in het vervolg zou worden gevierd, welke bepalingen gedurende eene lange reeks van jaren gehandhaafd bleven.

Eene eeuw met alle hare lotwisselingen, waarin ook Batavia ruimschoots deelde, was er na Jacatra's verovering verloopen, toen in Rade van Indië op den 7n Mei 1720 „op gedane omvrage van den Heer Gouverneur-Generaal Hendrik Zwaardecroon, nodig geoordeelt en verstaan werd, volgens het aloude gebruik weder op den 30 deser te vieren, den gedenkdag van Jaccatras verovering, alschoon na dien tijd reeds een volle eeuw of hondert jaren zijn verloopen, en dat wel voornamentlyk, om in desen tyd van troubelen op Java, door het nalaten van dat gebruykelyk ceremonieel, dan wel door het maken van eenige verandering, omkeer off verminderingh in de gewoone uyterlyke formalia, dus geen verkeerde off nadeelige interpretatie over te laten, aan den Inlander en het superstitieuse Mahometisdom, waaronder men alhier rondsom is gezeten; hoewel ook de profuse onkosten, die in soodanigen gelegendheyd, speciaal door de vaandrigs der respective compagnien schutters, door haere tractamenten op het uytsteken der vaandels, meer uyt eygen geneygdheid tot ostentatie, dan wel uyt noodsakelykheyd werden gedaan en daarom de mesnage van dien ook aan haar selven staat, door het invoeren van een onbesproken spaarzaamheyd daaromtrent al voor een goed gedeelte souden kunnen worden affgesneden, na de recommandatien die hun al onder'shands gedaan zijn." Den 28n Mei van hetzelfde jaar namen G.-G. en R. v. I. nog het volgende besluit: „In overweging synde genomen, hoe in het verleden jaar (1719) op den gedenkdag van Jaccatras verovering soo binnen als buyten de stad met seer veel stoudheyd en baldadigheyd, veele slaven bij geheele troupen met geformeerde vaandels en sommige ook met gêweir voorsien, hebben opgetrocken, en dat sulcx somtyds soude konnen overslaan door tsamen rotting, aanhitsing off andere tusschenvallen tot quade en nadeelige gevolgen: soo is noodig geagt en verstaan, tot preventie van 't selve door den Heere de Haan, als President van Schepenen en Colonel der-

burgerye, de noodige orders daar tegens te laten stellen, op dat soodanige vergaderingen van slaven verydeld, dan wel voorkomen off by tyds gestoord en gebrooken souden konnen werden."

In 1724 kwam men op de besluiten in 1720 genomen terug, zooals men in de resolutie op den 25 April van eerstgenoemd jaar volgenderwijze vindt opgeteekend. "Den vierdag van Jaccatras verovering op 30 Mey aanstaande voorhanden, en daarop in aanmerking genomen zijnde, hoe op het aangeteekende te dier materie by resolutie van den 7 Mey, A° 1720, en hetgeene dientwegen in datzelfde jaar op 30 November na het vaderland is geschreven,[1] tot nog toe geen antwoord ontfangen wezende, genoegzaam besloten mag worden, de Hoog Edele Heeren XVII het behandelen dier zake gelaten zullen hebben gehad, ter dispensatie van deze regering, dewelke dan te dier materie op nieuw overwogen hebbende, hoe bereeds al vyff jaren verloopen zyn boven een volle eeuw, waerinne de Generale Compe. van het Koningkryk Jaccatra en desen Casteele met de Stad Batavia op dit eyland Java, door Gods genade is meester ende een wettig eygenaer geweest. Ende dat ook den oorlog op het selve, in het eynde van Anno 1717 aangevangen, in het jongst verstreken jaar van 1723 is opgehouden en effen gemaakt. Van gelyken dat tot deser uure nog al jaarlyks heeft gecontinueerd het uytsteeken der vaandels van de drie Europese burger-compagnien zoo te voet als te paard, benevens die van de getrouwde en ongetrouwde pennisten, als ook van de ambagtsgezellen, bescheyden op 's Compagnies Equipagie werf en het ambachts quartier, alle binnen deser stede, benevens de vaandels der Mardykers of Inlandsche burgers, sterk 7 compagnien, waardoor het dan ook menigmaal is gebeurd, niet alleen dat de vaandrigs van bovengemelde manschap door pracht in kleedye, en tractementen van haere in wapenen gebrachte rotgezellen, malkanderen zoeken te boven gaan, en daardoor grooter uytgaven maken dan ze vermogens zyn, mitsgaders op d'eene of d'andere wyse uyt de lengte of breedte, daarvan al wederom remplacemen zoeken, door wegen en wyzen, die somwylen by ontdekking, de laudabelste niet zouden kunnen geacht werden te wesen: maar ook, dat somwylen oneenigheden en ongelukken van vegten en doodslaan, onder alle deze beroertens en figureele opschuddingen zyn ontstaan, na d'exempelen daarvan bekend zynde:

---

[1] Dit is door ons in den Algemeenen brief van dat jaar niet gevonden.

zoo is verstaan in den aanstaanden tydt, het uytsteeken van bovengemelde vaandels, benevens het wapenen van bovengemelde compagnien en het festoyeeren daaraan vast zynde, te verbieden en te derogeeren; onverminderd al egter jaarlyks bezorgd zal worden, het aanstellen en suppleeren der benoodigde Hoofd- en minder officieren over bovengemelde manschappen; en het ook ganschelyck de meyning niet en is, hier omme al met eenen agterwegen te laten den jaarlyksen dank- en gedenkdag, die in de kerken alhier, voor de continuatie van Godes goedheyd in genade over desen Casteele, Stad en Colonie, ten bovengemelde dage gevierd, en een ten dien gedachtenisse ook geplant werden de militaire vaandels van de Generale Compe. op de respective bolwerken, onder het doen van bepaalde en gereguleerde salvo's uyt het canon van de selve, als ook uyt dat van de schepen te deser stede, na rang en orde, ongerekend ook het verwisselen en het repleteeren van de benoodigde Leden in het Collegie van Schepenen, formeerende en gerigte deser stede; hetwelk almede ten dien dage in Rade van Indie, en ook op twee daaraanvolgende zondagen bezorgd word, de beschikking en bestelling der gerequireerde Weesmeesters, Commissarissen van Kleene en Huwelykszaken, met meer andere bedientens van eenen minderen aanschouw; alsmede de bezorging der vereyschte officieren over de burger schuttery, pennisten en verdere compagnien, hiervoren gemeld, blykens de jaarlykse resolutieboeken van desen Casteele, die verstaan werden in compleete en onvermydelyke usantie in cas subject, te doen blyven; mitsgaders daerinne geene de minste verandering te brengen of te gedoogen, buyten hetgeene daarvan hiervoren specialiter is geabrogeert geworden. „

Omtrent de wijze van viering van dezen dag leest men in het Dagregister van het kasteel Batavia het volgende:

Dinsdag, den 30 May 1724.

„ Heden wederom verscheenen synde den heugelyken gedenkdag van Jaccatras verovering, welk Koningryk de Compagnie nu een reex van 105 jaren geluckig heeft gepossideerd, soo wierden na jaarlycx gebruyk tot een teeken van vreugde op de bolwerken deses Casteels en andere plaatsen, alsmede op de rheede leggende scheepen de vaandels en banieren geplant en bygemaakt; mitsgaders God almagtig in alle kerken deser stede uyt grond des herten gedankt voor syne tot dusverre bewesene genade aan de Generale Compe. met ootmoedige bede dat het van syn Goddelyke goedertierendheyd en welbehagen wesen mag, deselve

met zyn zeegeningen te agtervolgen ter eere van syne heyligen naam en tot welstand van Land en Steden.

Wyders verschenen des nademiddags na het eyndigen van den predikdienst in Raden van Indiën, het Collegie van Schepenen met hunne officieren, nevens de nieuw verkorene leden, aan dewelke wierd veradverteerd het beslotene over hare personen op eergisteren; werdende de afgaande voor hare gedane diensten bedankt en van de aankomende afgenomen den eed daartoe by de statuten beraamd, waarna deselve, als ook de Heeren van de Hooge Regering met meer andere dienaren van aansien, op de binnenplaats van syn Edelheyds woonhuys op een daartoe vervaardigd collation wierden getracteerd, en middelerwyle van de bolwerken deses Casteels, de Stad, de buyten forten, 't Eyland Onrust, en de scheepen 281 canonschoten gedaan, ter geheugenisse van de gemelde Jaccatrase verovering, die voorgevallen is op den 30n May Ao 1619, onder het beleyd van den Manhaften Generaal Jan Pietersz. Coen. "

Het had bij deze gelegenheid de aandacht van den Gouverneur-Generaal Zwaardecroon getrokken, dat er een buitengewoon aantal vaandels geplant was geweest, en waaronder er vele waren die door vreemde zamenstelling onder geene bepaalde categorie waren te brengen, zoodat het zijns inziens noodzakelijk was hieromtrent eenige bepalingen vast te stellen, waarnaar men zich in het vervolg zou kunnen regelen. Hij bragt een voorstel dienaangaande in de vergadering van den Raad van Indië, die naar aanleiding hiervan op den 6n Junij het volgende besluit nam:

" Bij den Heere Gouverneur-Generaal in aanmerking zynde genomen uyt zekeren Lyste, off registers der respective vendels, ter zyner ordre geformeerd (alzoo ze hier niet wierd gevonden) ter aantooning van de quantiteyt, het colorit en partage van gemelde vendels, dewyle deselve hem byzonder exorbitant in getale, onder het planten derselve op den 30n Mey jongstleden in het ooge waren voorgekomen, en ook geplaceerd op afgelegene posten, alwaar ze door een enkele schildwacht niet behoorlyk zouden kunnen worden gedefendeerd, tegens degeene, die daarop een onverwagt attentaat tot oneere mogten willen formeeren; ongerekend de wanstaltige gedaante en figuuren in sommige van deselve te vinden; alzoo daarvan eenige waren bezet met dingen, die in de wereld noyt zyn gezien of bekend, als byvoorbeeld *Roode sterren* en *Roode halve* manen, andere

in twee enkelde coleuren, als of ze gehoorden aan een burger-weeshuys, of ter zee als vlaggen zouden moeten dienen en andere wederom gesjaqueerd in vier diverse velden, naar de wyse van een dambord, zonder eenig het minste seignaal, waaruyt men hare herkomst, en alzoo min hare eygenschap aan de Generale Nederlandsche Oost-Indische Compagnie zouden kunnen doceeren of begrypen, bygevolge genoegzaam onbruykbaar voor soldatesque: oversulks, daarop ingenomen synde het advis van den Sergeant Majoor Herman van Bayen, ter aanwyzinge, hoe, na zyne gedagten, op het op het requisit en na den voorstel van den boven wel gemelden Heere Gouverneur-Generaal, voor desen Casteele, de Stadt, en dies buytenposten, zoude genoeg wesen een getal van vyf en twintig stuks vendels, in stede van 60 stuks die althans in gebruyk zyn, ter beplanting van de bolwerken en wallen, op een overmatige wyse, ten gedenkdage van Jaccatras verovering, waarvan geschreven staat by onse resolutie van den 25 April jl.: zoo is verstaan, ter verwekking van meerder ordentelykheyd en geschiktheyd, de bovengemelde reductie tot 25 vendels te amplecteeren, en de verdeeling van dien voortaan te laten geschieden in volgender manieren, namendlyk:

Voor het Casteel.

6 ps. vendels, als:

1 boven de landpoort,
1 〃 〃 waterpoort,
4 op 〃 bolwerken.

Het vierkant.

3 ps. vendels, als:

1 boven de stads waterpoort,
1 op het puntje Culenborg,
1 〃 〃 〃 Groeningen.

De Nieuwpoort.

3 ps. vendels, als:

1 boven de poort,
1 op het bolwerk Hollandia,
1 〃 〃 〃 Gelderland,

Diestpoort.

3 ps. vendels, als:

1 op de poort,
1 〃 〃 punt Zeelandia,
1 〃 〃 middelpunt.

15 ps. vendels, transportere,

15 ps. vendels, per transport.

Rotterdammerpoort.

3 ps. vendels, als:

1 op de poort,

1 " " punt Amsterdam,

1 " " " Enkhuyzen.

Utrechtse poort.

2 ps. vendels, als:

1 boven de poort,

1 op de punt Overyssel.

De Buytenposten.

5 ps. vendels, als:

1 op Ankee.

1 " de Vijfhoek.

1 " Jaccatra.

1 " Antsjol.

1 " Noordwyk.

25 ps. vendels te samen.

Ongerekend het vendel van Parade voor het groot Battailjon, ten huyse van den Gouverneur-Generaal, binnen desen Casteele berustende, en vertoonende in het midden van een enkeld groen veld, het welke met vergulde wapentuygen en lauriertakken is doorzaayd, het wapen van Batavia, zooals dat gelast is 's Compagnies wegen te voeren, by vaderlandsche missive van den [1] .... aan d'eene zijde, en aan d'andere kant, het wapen van de Generaliteyt, met 4 goude vlammen uyt de hoeken etc. Doch waarinne wel speciaal werd verstaan, geene de minste verandering te maken, en hetzelve te laten gebruyken, bewaren en bewaken, zoo als tot nog toe de gewoonte geweest is, by het recipieeren van Inlandse Ambassadeurs, als andere gelegenheden. Mitsgaders daarby ook te voegen zoodanige 6 ps. nieuwe vendels, als hier boven voor het Casteel zyn geprojecteerd, en kenbaar gemaakt zullen worden door het coloriet van de zes respectieve kameren; N invoegen wegens Amsterdam zal vertoont worden op de Landpoort, een Rood vendel met vier zwarte vlammen uyt de hoeken, en in het midden met zwart gesignaleerd

[1] Niet ingevuld.

Het wapen van Batavia was eigenlijk: « Een sweert van azur in een orange schilt, steeckende met de poincte deur een Lauweren crans van coleur bruyn groen." Resol. van Gouv.-Gen. en Raden van Indië van 15 Augustus 1620.

Voorts op de Waterpoort, een geel vendel met roode vlammen uyt de vier hoeken, en geteekend in het midden met het zelve merk, wegens Zeeland. Wyders op het bolwerk den Diamant, een wit vendel met zwarte vlammen en het zelve merk in het zwart, wegens Delft; mitsgaders wegens Rotterdam, een dergelyk wit vendel met groene vlammen, en een groen teeken als voren in het midden, voor het bolwerk de Robijn. Item voor het bolwerk de Paerel, een vendel almede van een geheel wit veld met roode vlammen wegens Hoorn; invoegen van het sesde tot representatie van Enkhuysen, zal blyven voor rekening van het bolwerk de Saphyr, en daarinne uyt de hoeken van een groen veld gesien worden vier roode vlammen, met het meergemelde 's Compagnies merk, onder een rood coloriet in het midden.' [1]

Voorts is verstaan, de bruikbare vendels, en die niet aanstootelyk, of wanschapen zyn, te laten uytzoeken door den bovengemelden Sergeant Major ende de respective Capiteyns, tot gebruyk voor de poorten en bolwerken van de Stad, onder de nadere approbatie van den Heere Gouverneur-Generaal, en de verwerpelyke te laten bewaren ter woning van voormelde Major, om, in cas van een Inlandsche volkwerving aan dat volk de benoodigdheyd te worden uytgedeeld, even en in zelver wijze na als ook binnen de Logementen van voormelde Capiteyns, zullen moeten worden opgelegd, onder behoorlyke registers, alsulke vendels, als employabel verklaard worden, en gehoorende zullen zyn tot de poorten, waarvan de wagt aan haar is toevertrouwd.

Eene reeks van jaren werd de 30e Mei gevierd naar de bepalingen in 1724 vastgesteld. Kleine afwijkingen hadden echter nu en dan plaats; zoo werden onder het bestuur van den Gouverneur-Generaal Diderik Durven de gastmalen, die op de twee daaraanvolgende zondagen ten huize van den Gouverneur-Generaal werden gegeven, aan de nieuw benoemde leden [2] van Weesmeesteren, van Kleine- en Huwelijkszaken, aan de nieuw aangestelde Officieren over de burger schutterij, pennisten en de verdere Compagnie dienaren, afgeschaft. (Resol. van 23 Mei 1730).[3] De Gouverneur-Generaal Abraham Patras, herstelde echter het oude gebruik: „omdat, hoewel hieruyt niet anders als moeite

[1] Zie deze vlaggen met de beschrijving hierachter.

[2] Deze benoeming had mede in de eerste dagen van Junij plaats.

[3] Deze gastmalen waren in het vorige jaar achterwege gelaten ten gevolge der ziekte van den G.-G. Matheus de Haan, die in den morgen van den 1 Junij 1729 overleed.

en ongemak voor hem stond geboren te worden, echter het by veele van de gemeente, en voornamelyk onder de burgerye, altyd is aangesien voor een soort van plegtigheid in welkers uitvoering en bijwoning een douceur en eere lag opgesloten." (Resol. van 19 Mei 1735).

In 1745 had er eene vermindering in het getal kanonschoten plaats, vooral die gedaan werden op de bolwerken van het kasteel, uithoofde van de bouwvalligheid van de woon- en pakhuizen, dus om het gevaar van instorten te voorkomen. [1] Het volgende jaar werd "de maaltijd, die op zoodanige dag alhier gewoonlijk aan de gequalifieeerde dienaren worden gegeven geexcuseert voor dit jaar." (Resol. 24 Mei 1746). Redenen hiervoor worden niet opgegeven, doch de maaltijd zal vermoedelijk achterwege zijn gelaten ten gevolge der afwezigheid van den Gouverneur-Generaal van Imhoff, die zich op reis naar Mataram bevond.

Toen de schepen, die in het voorjaar van 1748 ter reede van Batavia aankwamen, de tijding medebragten van de verheffing van Prins Willem den IVden, tot Kapitein- en Admiraal-Generaal der Vereenigde Provincien, werd bij resolutie van den 7n Maart, in eene buitengewone vergadering van den Raad van Indië, op voorstel van den Gouverneur-Generaal van Imhoff besloten: "de promotie (van den Prins) tot die hoge, en eminente charge, op een en dezelfde dag, so wel hier als op alle de subalterne plaatsen en comptoiren van Nederlands India, door het lossen van 't Canon en andere festivteyten, publicque vreugde te laten bedryven; en daartoe te fixeeren, den 30n der aanstaande maand Mey, en de nodige en circulaire ordres ten dien eynde te depecheeren."

Den 14n Mei werd, na eenige deliberatien van Rade van Indië, naar aanleiding van het op den 7n Maart te voren, genomen besluit, verstaan "dat alomme over geheel Indiën, op den 30n Mei, openbare vreugdebedryven sullen worden gedaan, over de geluckige verheffinge van Z. H. den Heere Prince van Orange en Nassau, als Stadhouder van de seven Provintien, item tot Capitain en Admiraal van de Republicque en verdere daarby gevoegde hogewaardigheden, eerampten en praeëmninentien, en hoedanig sulx hier ter plaatse in de beste ordre sal wesen te verrigten ten voornoemden dage, die teffens is de gedenkdag van Jaccatras verovering en der veranderinge van de Stads magistrature en uyt

---

[1] Zie voor de verdeeling van het getal kanonschoten Bijlage I.

hoofde van het eerstgemelde, ook een dag van publicque godsdienstoeffeninge en danksegging, volgens de oude gebruyken alhier, en het geene daarover laatst bepaelt wierd by resolutie van den 25n April 1724. Zoo is verstaan:

〃Eerstelijk ten aanzien van den dienst in de kerken ter deser plaats, sig te bepalen voor dien dag, aan de groote kerk voor het Nederduytsche, de binnenkerk voor het Portugeesche, en de buytenkerk voor het Maleysche, en in dezelve ook maar alleen des morgens, met vervroeging van het uur, evenals op de dagen der bediening van het H. Avondmaal te laten prediken; ten eynde alsoo de voorz. kerken voor half elf g'eyndigt mogen zyn; mitsgaders hiervan niet alleen den kerkenraad deser stede, door extract deses, maar ook door behoorlyke notificatie van den predikstoel des Sondags bevorens, de gemeente kennisse te geven, en eyndelyk ook door haar eerwaardens aan de leeraren, welkers tour het is ten dien dage te prediken; te laten recommanderen, buyten de gewone rememoratie der inneminge van dese stad door de Nederlandsche wapenen, over honderd en negen en twintig jaar, ook indagtig te zyn, de critique gesteldheyt van ons waarde vaderland in dese dagen, benauwd door eenen overmagtigen aanval van een onbeledigde en ongedeclareerde vyand, en gedreigd met allerlye nadeelige gevolgen voor hare dierbare panden van vryheyd en godsdienst, midden onder welke donkere wolken, het God nogthans behaagd heeft op het alleronverwagste een lang gewenscht ligt van heuglyken uytsigte te laten opgaan, door d'eenparige en zoo zeer g'applandeerde herstelling der stadhouderlyke regeering, in alle de Seven Vereenigde Provintien, uytmakende het lichaam van den Staat, en aan het verlegene Nederland te schenken, een allerdierbaarsten voorganger en bestierder in den Persoon van Hooggemelde Heere Prince van Orange en Nassau, die buyten de voorregten zyner hooge geboorte ende groote hoedanigheden aan zyn huys eygen, en in desselfs doorlugtig caracter t' samenvoegt, het vertrouwen der volkeren, het ontsag der wederpartyders, de agting van groote en kleine, en de hoop dat zy voor het aangezigte der op nieuws bemoedigde republicque zal kunnen uitgaan, in hare krygen, met voorspoed en successen, onder de goddelyke begunstiging; dus den Allerhoogsten te danken voor dit gelukkig evenement, en te bidden, dat het Hem behage, dies gevolgen te bekroonen met d'allerheylsaamste uytwerkingen, het selve doende gedyen ten beste van Land en Kerk; de op nieuws herstelde regerings-

vorm bestendig te maken, en door gewenschte nazaten, van dat Hoogstvorstelyke Nederlandsch Huys tot op de late nakomelingen over te brengen, ten dien eynde den Hooggem. Heere Prince van Orange en de Koninklyke Princesse deszelfs gemalinne, boven de reeds verkregene, nog te segenen met mannelyke erfgenamen, die den standaard der vryheyd ter beveiliging van haard en altaar mogen dragen ten nutte harer landsgenooten, tot vermeerdering van den luyster van Haar Doorlugtig Huys.

„Dat het ook God behage, in 't byzondere de dierbare persoon van Hooggem. Heere Prince tot alle deszelfs hooge waardigdigheden verder te bequamen en toe te rusten door zynen Goddelyken geest, en te ondersteunen door zyne kragt uyt de hoogte, tot herstellinge van alle het vervallene, tot verbeteringe van het gebreckige en tot invoeringe van alles wat tot 's Lands wesentlyke sterkte, grootheyd, en sekerheyt kan dienen, in dese van de vorige so seer verschillende en gantsch onrustige tyden, en eyndelyk dat het hem behage, de hand van desen synen gesalfden te vatten, hem ten gorden ten stryde, en de volkeren voor syn aangesigte neder te werpen, opdat hy de oorlogen des Heeren mag voeren zoo te Water als te Lande, in zyne hoogen post van Capitain- en Admiraal Generaal van de Unie, tot verydeling van alle quade aanslagen, en ook wy in dese gewesten mogen genieten, de aangename vrugten van zyn Hoogheyds wyse en voorsigtige bestieringe, om alzoo nog lange te sitten onder den wynstok en vygeboom, die de Goddelyke goedheyd, door het manmoedig gedrag onser voorsaten, verselt van de allergelukkigste gevolgen, waaronder het veroveren deser plaatse, en den aanwas van deselve tot een Hoofdzetel der Nederlandsche Mogendheyd in Indien soo seer uytmuntende is, voor ons in dese afgelegene gewesten heeft geplant, in spyt onser haters en tegen over onse tegenpartyders, alles tot welstand van deze republicque, onsen Souvereyn, tot voorspoed en bloey van dese wingewesten, tot bevesting onser besittingen, uytbreyding van onsen koophandel, maar vooral ook tot voortplanting van het Christelyke geloof, en tot verheerlijking van Godes groote naam onder de Heydenen.

„2. En is tot meerder solemniteyt en luyster van dese byeenkomsten, ook tot opwekking van de gemeente, ten eynde van God alle die goede gevolgen afte bidden en in dese twyfelagtige gesteldheyd, dog boven alles de hoope op den Heere te vestigen, goed gevonden en verstaan, dat dese regeeringe sig ten dien

dage op eene plegtige wyse collegialiter zal begeven, na de groote Nederduytsche Kerk in de Stad, om aldaar den Godsdienst by te wonen.

„3. Ten welken eynde ook verstaan is, de b'eediging en installatie van het nieuwe Collegie van Schepenen in stede van het ordinaire namiddag uur, te dien dage te laten geschieden in een extraordinaire vergadering, des morgens ten seven uuren, en daartoe den President en Leden te laten versoeken en citeeren als nagewoonte.

„4. Ook is verstaan, dat met het aanbreken van den dag of tegens het opgaan van de zonne, niet alleen zullen werden geplant op de poorten en bolwerken van de Stad en het Casteel, de gewoonlyke Vaandels en Zegeteekenen, item daar het verder gebruykelyk is, volgens het geresolveerde op den 6n Juny 1724, en dat ook op de Scheepen alle vlaggen en wimpels zullen uytvliegen, excepto van het schip, dat het commando voert en dat hetwelke op brandwagt legt.

„5. Maar dat ook driemaal, in stede van eens, ten dien dage het canon alomme sal werden gelost, daar men gewent is zulx te doen, te weten: eens met zonsopgang, ten tweeden maal na de salvo's der Militie op den middag, en ten derden maal met zonsondergang.

„6. Nog is verstaan ten dage voorschreven, na het eyndigen van den Godsdienst, het garnisoen, soo wel Cavallerie als Infanterie te laten paradeeren, en vervolgens eenige generale decharges te laten doen, onder hare Hoofd- en mindere officieren.

„7. Voorts de Stad op de drie aanvolgende avonden, des Vrydags, Saturdags en Sondags te laten illumineeren, en de Schepen ter rhede 's Maandags avonds en van het eerstgenoemde, de Ingesetenen te adverteeren by billetten.

„8. En eyndelyk dese festiviteyten te besluiten op den dag daaraanvolgende, met een tractement voor de Inlandsche officieren en bediendens.

„9. Dog ten eynde alles in beter ordre mag toegaan, en alle confusie soowel als onheylen, geweert mogen worden, is verstaan, teffens te interdiceeren, het afsteken van eenige vuurwerken, van wat natuur die ook mogten zyn, op 's Heeren wegen en straten, soo binnen als buyten de stad; behoudens de vryheyd die een ieder heeft, om te deeser occagie sulx in thuynen te mogen doen, en ook te illumineren na welgevallen."

Het bleek ons niet dat het anderhalve eeuwfeest met

eenigen bijzonderen luister is gevierd. In de resolutie van Gouverneur-Generaal en raden op den 30[u] Mei 1760 leest men slechts:

„Met het openen dezer jaarlykse byeenkomst, mits het heugelyk tydstip der gedagtenis, dat men ondanks wrevelmoedige vyanden en wangunstige aanschoawers, een Victorie bevogt, welke sedert, het onafgebroken bezit van deze hoofdplaats der Nederlandsche Maatschappy in Indiën, althans juist anderhalve eeuw geleden heeft gegeven, door den heer Gouverneur-Generaal [1] een aanspraak en zegenwensch hiertoe relatief gedaan, en zulks door de heeren leden in gepaste termen beantwoord wezende,„ ging men over tot het beëedigen der nieuw benoemde schepenen.

De ongunstige toestand, waarin Indie in de laatste jaren der vorige eeuw verkeerde, bleef niet zonder invloed op het vieren van den bekenden dag; wel wordt nu en dan met een enkel woord in de resolutien op dien dag gewezen, en worden schepenen op dien dag vernieuwd, maar van feestvieren is geen sprake meer. Sedert werd in het begin dezer eeuw het kasteel gesloopt, de bolwerken werden geslecht, de grachten gedempt, en Batavia van muren en wallen ontdaan, zoodat men geene gelegenheid meer had daar op het feest van Jakatra's verovering, vlaggen en vaandels te planten.

Het zou hier de plaats zijn het een en ander over Coen en de verovering van Jakatra mede te deelen, over:

Coen, de Batavier, een parel aan de kroon
Van Holland, Coen de schrik van Brit en Indianen,
Van Bantam, Bandanees, Mataram, Djakatranen,
Coen, die de Maatschappij gezet heeft op haar troon,
Coen in zijn naam en hart, Coen in zijn heldendaden,
Coen zelf tot in zijn dood, met lauwren overladen. [2]

Maar behalve dat men over deze gebeurtenis verschillende schrijvers kan naslaan, [3] mag men — welligt binnen weinige maanden — van eene bekwamere pen dan de onze een zeer uitgewerkte schets, naar de origineele bronnen bewerkt, te gemoet zien, over Jan Pietersz. Coen, wie hij was en wat hij voor de Compagnie is geweest. Als bijlage zullen wij alleen opnemen de commissie hem als Gouverneur-Generaal, door de Staten-Generaal, op den 3 November 1617 verleend. [4]

---

[1] Petrus Albertus van der Parra.

[2] Valentijn, 4e deel, blz. 286

[3] Zoo als: Valentijn, 4e deel, blz. 419 en Mr. J. A v d Chijs De Nederlanders te Jakatra. Laatstgenoemde geeft in genoemd werkje ook eene schets van de feestviering op den 30 Mei.

[4] Bijlage II.

Op den 30n Mei 1869 zullen er twee honderd vijftig jaren voorbijgegaan zijn, dat het koningrijk Jakatra door Jan Pietersz. Coen werd veroverd. Het verwondert ons geenzins dat men te Batavia het voornemen heeft opgevat dien dag op eene allezins luisterrijke wijze te herdenken [1]. Wij juichen dit plan van harte toe, want wat Java voor de Oost-Indische Compe. is geweest, is het nog in ruime mate voor het tegenwoordige Nederland; millioenen heeft het in onze schatkist gestort en een groot aantal aanzienlijken en vermogenden in den lande hebben daarvoor in Indië den grondslag gelegd. Door een aantal banden zijn wij aan Indië verbonden. Laten wij hopen dat het plan der Commissie verwezenlijkt moge worden en dat de 30e Mei 1869 ook hier te lande niet onopgemerkt moge voorbijgaan.

L.

---

[1] De Commissie, die zich tot dat doel heeft vereenigd, heeft tevens het voornemen den eersten steen te leggen voor een standbeeld van Coen of voor een ander gedenkteeken ter zijner eere.

BIJLAGE I.

In 1766 op den 30ⁿ Mei, leest men in het Dagregister van dezen dag: Met het vallen van den avond wierden alle uytgestokene vaandels en geplante standaards weder ingenomen, en om te besluiten met het vieren van dezen heugelyken dag, in volgender voegen het canon losgebrand, namentlyk:

Van de bolwerken des Casteels, als

〃 〃 Diamant	6
〃 〃 Parel	5
〃 〃 Saphier	5
〃 〃 Robyn	5
of	21 schoten.

Van de bolwerken der Stadt beginnende met:

Amsterdam . . . . .
Middelburg . . . .
Delft . . . .
Rotterdam . . . . .
Hoorn . . . . . .
Enkhuyzen . . . . .
Vianen . . . . . .
Gelderland . . . . .
Catzenellebogen . . .
Orange . . . . . .
de Nieuwpoort . . .
Hollandia . . . . .
Nassauw . . . . . .
Zeelandia . . . . .
De Utregtze Poort . .
Overyssel . . . . .
Campen . . . . . .
Groningen . . . . .
Zeeburg . . . . .
Culenburg en . . . .
de Middelpoort . . .

} of drie schoten van ieder, dus 63 〃

Transporteren 84 schoten.

Per transport 84 schoten.

Van de Buitenposten, gelijk:

Angiol	mede ieder drie of te zamen	27	〃
Jacatra			
Noordwijk			
Mr. Cornelis			
Rijswijk			
't Waterpas			
de Vijfhoek			
〃 Keeten			
Ankee			

Van de afgelegene veldschansen, namentlijk:

Tangerang	7		
Buytenzorg	3		
Tanjongpoura	5	15	〃
't Eyland Onrust		7	〃

en laatstelyk de schepen ter rheede, als:

't Schip voor de Praesidiale kamer Amsterdam .	15		
〃 〃 〃 kamer Zeeland . .	13		
〃 〃 〃 〃 Rotterdam .	11		
〃 〃 〃 〃 Delft. . .	9		
〃 〃 〃 〃 Enkhuyzen .	7		
〃 〃 〃 〃 Hoorn . .	5	60	〃

En voorts van ieder der verdere schepen en vaartuigen die hier ter rheede leggen, wierden drie schoten gedaan, als:

Van 't Schip Enkhuysen,		
〃 〃 Imagonde,		
〃 〃 Renswoude,		
〃 〃 Burg,		
〃 〃 Landskroon,		
〃 〃 Vlietlust,		
〃 〃 de Bartha Petronella,		
〃 〃 Walcheren en		
〃 〃 de Liefde.	27	〃
Of in 't geheel . . .	220	schoten

BIJLAGE II.

Acte houdende Commissie voor Jan Pietersz. Coenen als Gouverneur-Generael in Oostindien.

De Staten-Generael der Vereenichde Nederlanden, Allen dengeenen die dese jegenwoordige sullen sien ofte hooren lesen saluyt, Doen te weten. Alsoo wy dienstel. bevonden hebben voor den welstandt der voorsz. Vereenichde Nederlanden, verseckeringe ende goede Regieringe van de Landen, forteressen en plaetsen, die wy, ende die van onse in Oostindien houden ende besitten, mette Ingesetenen, soo Soldaten als anderen, onder onsen gebiet aldaer wesende, ofte dier namaels commen sullen. Oock tot voorderinge behoudenisse ende vermeerderinge van de vriendschap, alliancien, handelingen ende commertien met verscheyden Coningen, Regenten en Volckeren in de voorsz. Oostindien, aldaer te stellen, te committeren ende houden eenen Gouverneur-Generael ende eenige Raden neffens denselven, Soo ist, Dat wy overmits het overlyden van onsen voorigen Gouverneur-Generael Gerardt Reynst saliger, ende voorgenomen ende versochte wedercompste van Laurens Reael (by provisie ende tot onse naerder ordre in deszelfs plaetse gesuccedeert, hem Reael tot synder begeerten alvoren ontslaende van de Eedt die hij ons ende den Lande als Gouverneur-Generael soude mogen gedaan hebben, ende willende dat synen dienst ende gebiet op 't vertoogh van dese onse Commissie sal cesseren, ende ophouden, (alwaert oock soo dat synen verbonden tyt, noch nyet en waere geëxpireert) Opt goet aenbrengen, ende die presentatie tot dien eynde aen ons gedaen van wegen den Bewindhebberen van de Generale Oost-Indische Compe van de persoon van onsen lieven ende getrouwen Jan Pietersz. Coenen, tegenwoordich Raedt van Indien ende Directeur Generael van alle de negotien aldaer, Den selven Jan Pietersz Coenen, gestelt, gecommitteert ende onthouden hebben, stellen, committeren ende onthouden by desen tot Gouverneur Generael in de Oost-Indien, omme voortane mette Raden neffens hem gestelt, ende noch te stellen het voorsz. Ampt van Gouverneur Generael in Oost-Indien te bedienen ende in de selve qualiteyt over alle Landen, Eylanden, Steden, forten, plaetsen, comptoiren, personen ende negotien van de Geoctroyeerde Oost-Indische Compe te commanderen. Alle Saecken soo den handel als Oorloge aen-

gaende te dirigeren, mitsgaders alles aldaer in goede ordre tot dienste der Vereenichde Nederlanden, ende de generale Oost-Indische Compe te onderhouden, opte verseeckeringe van de Landen, forteressen ende plaetsen van onsentwegen aldaer gehouden, ordre te stellen, ende Recht ende Justitie, soo int Crimineel, als Civil te administreren, ende voorts alles te doen zyn Ampt ende Offitie aengaende, volgende de Generale ende particuliere Instructien hem gegeven, ende noch te geven, dat een goet ende getrouw Gouverneur Generael, behoort ende gehoudenis te doen opten Eedt die den voorsz. Jan Pietersz. Coenen aen ons in handen van de voorsz. Reael ofte aen die Raden aldaer sal gehouden syn te doen. Ontbieden, ordonneren ende bevelen daeromme allen ende een yegel. dien desen aengaen mach. Dat Sylieden den voorsz. Jan Pietersz Coenen als onsen Gouverneur Generael in de Oost-Indien erkennen, respecteren, gehoorsamen, ende int volbrengen van desen, alle hulpe, bystant ende assistentie doen, een yeder voor soo vele hem aengaen sal, op de peynen (Int regardt van onse, Ondersaten) in de Ordonnantien ende Artyckelbrieff gementionneert, Alsoo wy sulcx ten dienste van de Lande ende van de voorsz. Compe hebben bevonden te behooren.

Gegeven in onse Vergaderinge in s' Gravenhage onder onsen contresegel, paraphure en de signature van onsen Griffier, opten iij dach der Maent van November, in 't jaer ons Heeren Jesu Christi xvj^{c} ende seventhien. (Was geparapheert) E. van der Dussen Vt. (onderstont) ter ordonnantie van de Hoochgemelte Heeren Staeten Generaal. (Geteekent) C. Aersen.

Te vinden in het Actenboek der Staten-Generaal 1617 tot 1623. Fol. 46. Verso.

Toen Coen in 1627 voor de tweede maal als Gouverneur-Generaal naar Indie vertrok, was hij van geen nieuwe Commissie noch Instructie voorzien. De Bewindhebbers schreven den 10 Augustus 1627 aan G.-G. en R. v. I.:

Aengaende de Commissie van den Gouv. Heer Generael Coen alsoo syn E. uyt Indie alleen gescheyden was met intentie (nae eenige communicatie met de comp. aengaende haere Staet van Indien) wederomme derwaerts te keeren, daertoe syn Ed. by de Seventhiene is beweecht geworden, op dat syn wederkeeren niet lange en werde uytgestelt, gelyck als nu is geschiet. Soo houden

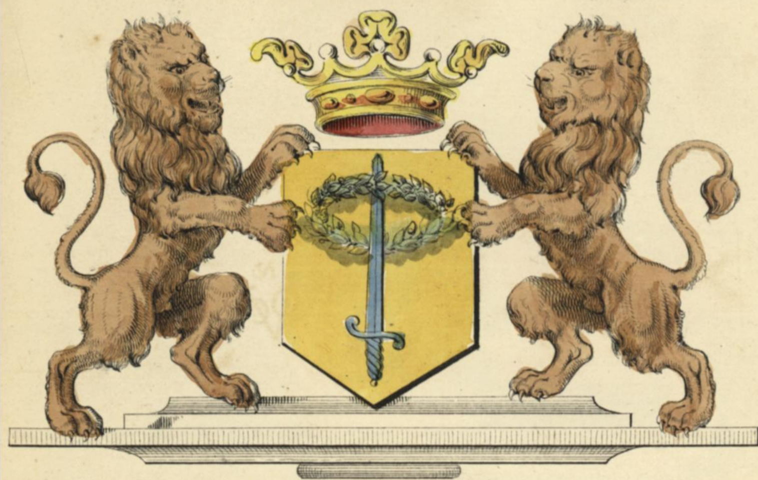
wy den gem. Heer Coen als nu in deselve conditie en digniteyt als voor desen is geweest, derhalve oock onnoodich achten, eenige Nieuwe Commissien te vinden, alsoo wy verstaen ende bevelen mits desen, dat der voorgaende Commissien, daertoe sullen verstrecken, gelyck wy deselve daertoe habiliteren, confirmeren ende approbeeren, ten waere wy anders hier nae sullen gelieven te doen ende ondertusschen belasten ende bevelen allen ende een yder van wat qualiteyt ofte conditie sy mogen wesen, deselve Commissiën voor sulx aen te nemen, ende te respecteeren tot gemeynen welstant van de Generale Oost-Indische Compaignie etc.〃

Zie verder over hetgeen het vertrek van Coen op deze reis is voorafgegaan, ons opstel in deze Bijdragen 2 Deel. blz. 1. N. V.

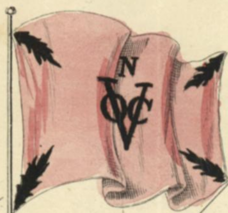
VERKLARING DER PLAAT.

A.	Het Wapen van Batavia.		
B.	De Vlag 〃 〃		
C.	Het Kasteel 〃 〃		
D.	De Landpoort van het Kasteel. [1]	Kamer	Amsterdam.
E.	〃 Waterpoort 〃 〃 〃	〃	Middelburg.
F.	Het Bolwerk de Diament	〃	Delft.
G.	〃 〃 〃 Saphier	〃	Enkhuizen.
H.	〃 〃 〃 Parel	〃	Hoorn.
I.	〃 〃 〃 Robyn	〃	Rotterdam.

[1] Daar de Landpoort — volgens het Plan van Batavia, door den Majoor C. A. von Leupken 1761 — van de gracht van het Kasteel, bijna 50 Rijnl. roeden verwijderd ligt, hebben wij om de regelmatigheid te behouden, de vlag van de kamer Amsterdam aan de binnenzijde van de brug over de gracht geplaatst.

A

D

C

G

F

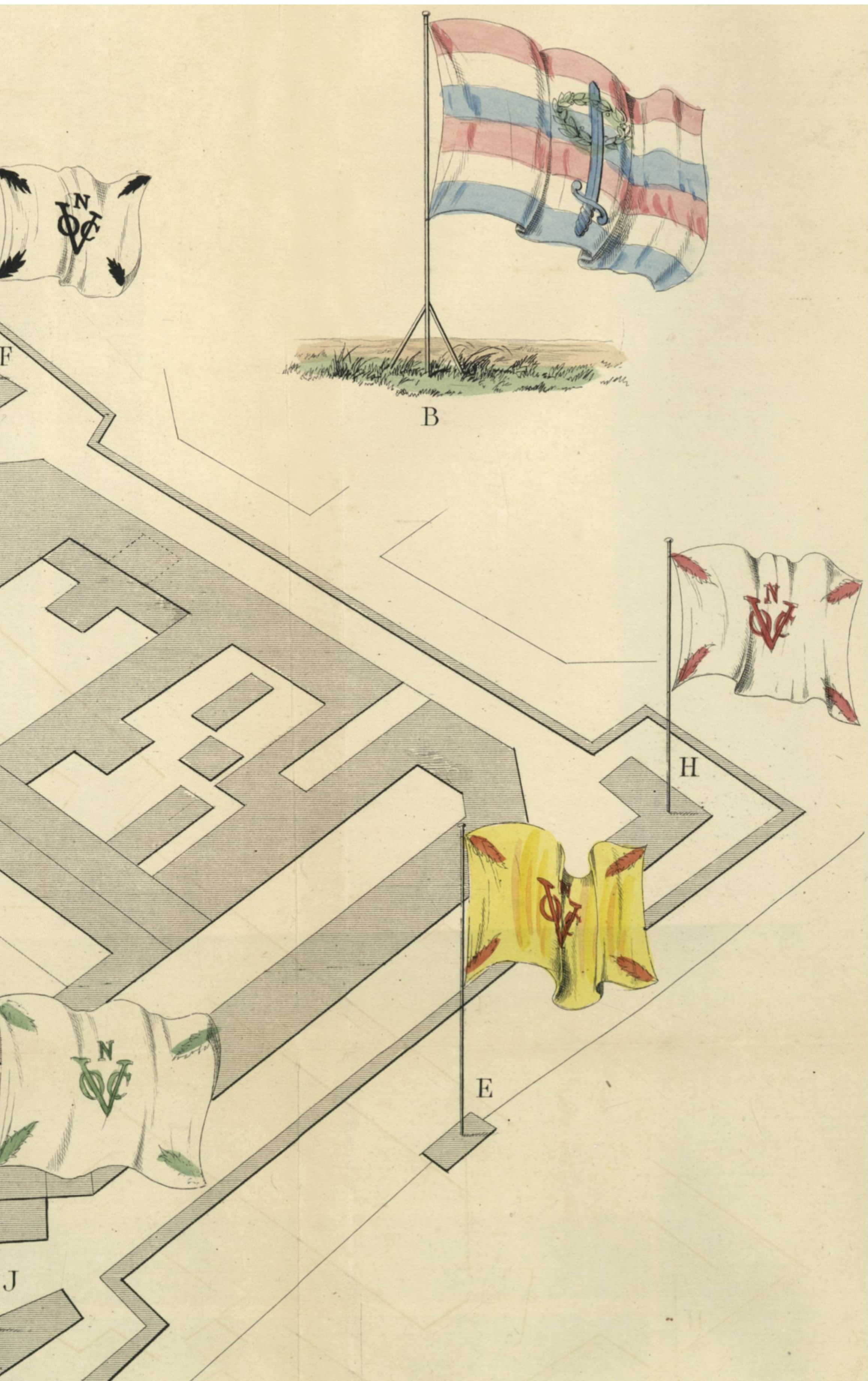
D

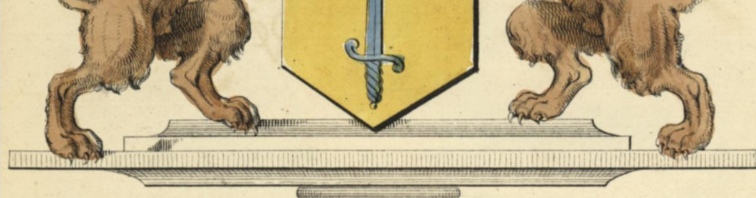
C

J

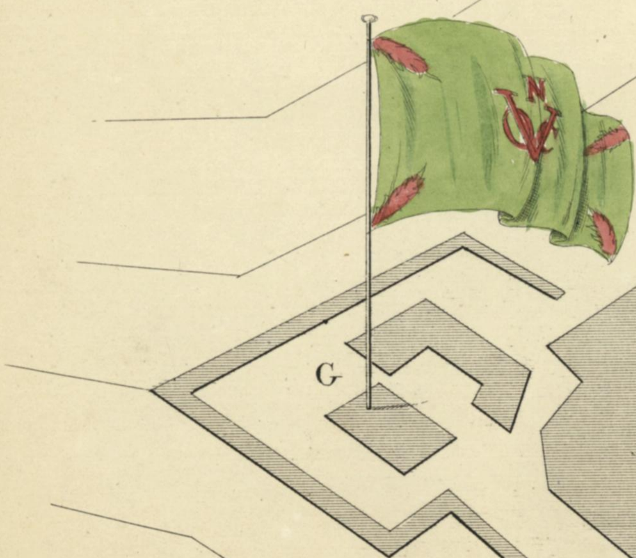
B
F
H
E
J

A

D

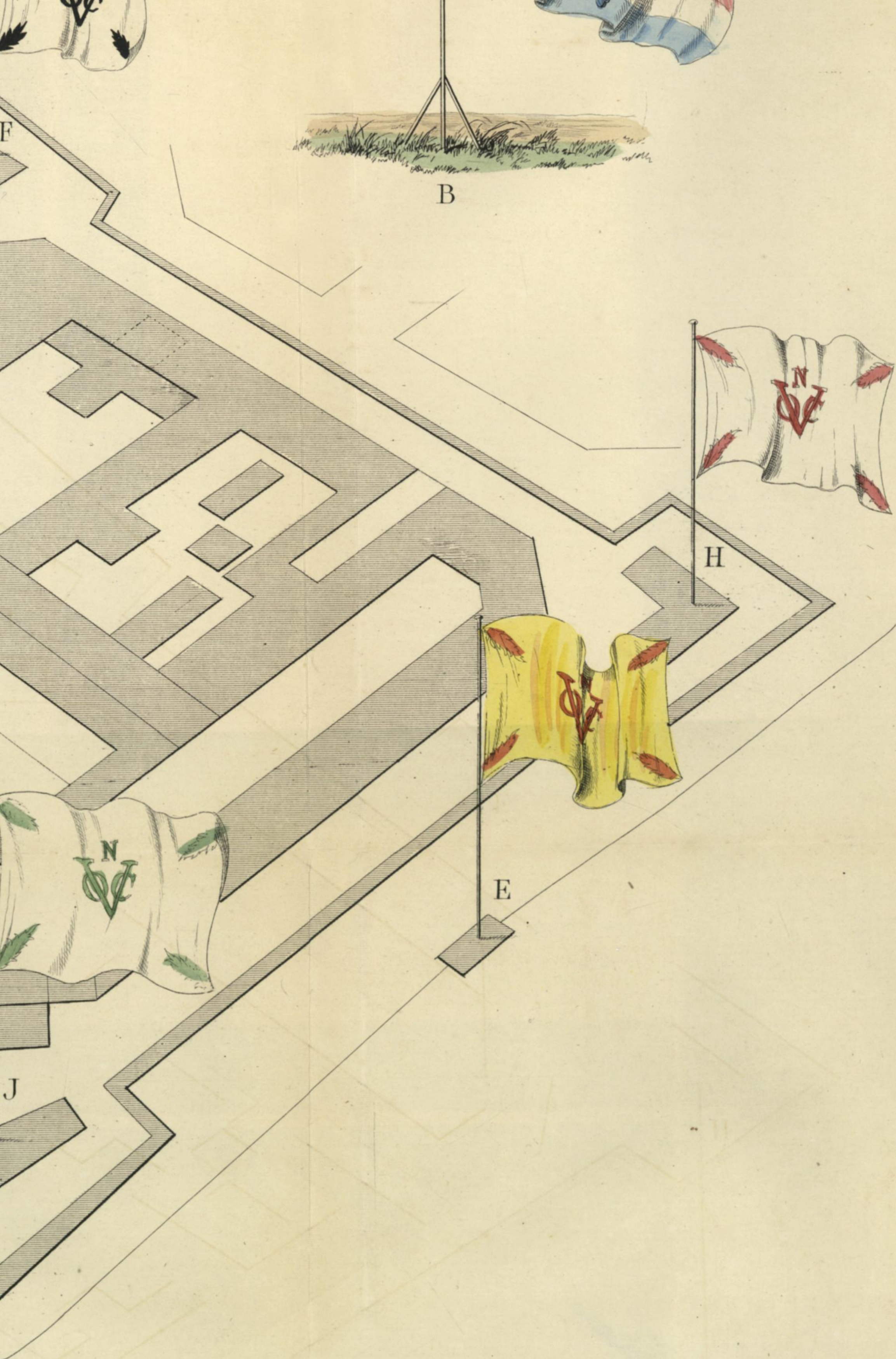
G

C

's Hage, We

's Hage, Wed. E. Spanier & Zoon, lith. v Z. M.

er & Zoon, lith. v Z. M.